

Janne Viljamaa

MITÄ MINÄ TEEN TÄMÄN LAPSEN KANSSA?

Haastavan lapsen kasvatusta

minerva

Janne Viljamaa

Mitä minä teen tämän lapsen kanssa?

Haastavan lapsen kasvatusta

minerva
MINERVA KUSTANNUS
HELSINKI

© Janne Viljamaa ja Minerva Kustannus, 2022

Minerva Kustannus on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

www.minervakustannus.fi

Kansi Sirkka-Liisa Niiranen

Graafinen asu Kalevi Nurmela

ISBN 978-952-492-826-7

Painettu EU:ssa

Sisällys

Kuka on haastava?	5
Persoonallisuus ja temperamentti	9
Arki haastavan lapsen kanssa	29
Haastavuus näkyy eri tavoin.....	31
Vanhemmat kertovat.....	64
Testaa lapsesi haastavuus	74
Neurologiset poikkeamat	79
MBD ja ADHD	81
Autismi ja asperger – AS-oireyhtymä.....	104
Aikuisen vastuu	115
Mihin meitä sopeutetaan?	147
Suosittelavaa lukemista	179

Lapset opettavat meille monia asioita, mm.
kärsivällisyytemme rajat.

– Franklin P. Jones

Kustannustoimittajani Ulla Paavilainen teki suuren
työn käsikirjoituksen jäntevöittäjänä, kommentoijana ja
kehittäjänä. Kiitos hänelle!

Haluan kiittää käsikirjoituksen kommentoinnista
kollegoitani Jyrki Pukarista ja Petri Jaakolaa.

* * *

Kirja on omistettu lapsilleni Niklakselle, Adelinalle,
Danielalle, Odelialle ja Tofferille.

Kuka on haastava?

Tässä kirjassa käsitellään haastavaa persoonallisuutta. Haastavan temperamentin lapsella on monia temperamentti-piirteitä, jotka kasvattaja voi kokea vaikeiksi. Lapsi voi olla hyvin nopea, kärsimätön, kovaääninen, äärettömän sinnikäs tai perustyytymätön. Sinänsä mikään temperamenttipiirre ei ole hyvä tai paha, hieno tai vähemmän hieno. Tietynlainen temperamentti vain soveltuu paremmin tietynlaiseen ympäristöön. Aktiivinen, rohkea ja sinnikäs temperamentti sopii hyvin salibandyharjoituksiin: lapsi juoksee tarmokkaasti pallon perässä, hän on rohkea ja taistelee kulmassa pallosta, eikä sinnikkyytensä takia ikinä luovuta.

Haastava temperamentti kuulostaa siedettävämmältä kuin vaikea. Meillä jokaisella on omanlaisemme temperamentti – tapa reagoida ja tehdä asioita. Temperamentin mukaan ihminen voi tehdä saman asian varovasti, vauhdikkaasti, nopeasti, hitaasti, hiljaa tai äänekkäästi. Opimme tunnistamaan muiden temperamentin jo kaukaa. Kun kuulemme isoäänisen naurunremakan, tiedämme kuka on kyseessä, vaikka sanoja ei kuulu. Jos lautanen kilahtaa keittiössä rikki, aavistamme, kuka siellä puuhastelee.

Kirjan keskeinen ajatukseni on, että haastavan lapsen tapa reagoida ympäristön ärsykkeisiin poikkeaa keskiarvolapsen tavasta. Sanat haastava ja epänormaali eivät kuitenkaan ole synonyymeja. Epänormaalius on ihmisten mielessä. Epänormaali on arvolatautunut sana, jolla surutta hutkitaan erilaisista, jotta voitaisiin itse tuntea olo hyväksi. Haastavat ihmiset voivat kuitenkin pyörittää maailmaa. Monilla menestyneillä

ihmisillä on keskimääräistä enemmän haastavia temperamentti-
piirteitä, kuten aktiivisuutta, sinnikkyyttä ja intensiteettiä.

Kirja on tarkoitettu vanhemmille, opettajille ja muille kasvattajille. Esimerkiksi vanhempien ja opettajien osuutta ei kirjassa ole eroteltu, sillä ne nivoutuvat toisiinsa arjessa-
kin. Painopiste on päiväkotij- ja kouluikäisissä lapsissa, vaikka
nuoriinkin asti päästään usein. Koska temperamentti on peri-
mässä, ihminen reagoi paljolti samantyyppisesti läpi elämän.
Hyvin rauhallisesta ei koskaan tule hyvin vilkasta elämänsä
aikana eikä päinvastoin. Jokaisella on oikeus onnistua tempe-
ramentistaan huolimatta.

Haastavaa lasta on vaikea ilahduttaa

Aktiivisuuden muodot muuttuvat. Aikuinen ei enää kiipeile
seinille, hän on muuten vain koko ajan menossa, eivätkä ta-
varat ja asiat pysy kyydissä. Monia haastavan temperamentin
ihmistä kuvastaa perustyytymättömyys. Koskaan ei näytä ole-
van hyvä. Kun perustyytymättömyys yhdistyy korkeaan inten-
siteettiin, jolloin epäkohdat kerrotaan maailmalle kovalla ää-
nellä, on kyseessä ympäristön kannalta vaativa tyyppi. Hänellä
on paljon ongelmia, ja hän haluaa muidenkin tietävän niistä.
Muiden tehtävä on todistaa tätä kurjuutta. Jos et todista, olet
itseks. Siis istu ja nyökkäile.

Aikuinen voi oppia tulemaan toimeen temperamenttinsa
kanssa, mutta lapsi tarvitsee aikuisen opastusta temperament-
tinsa sovittamiseksi ympäristöön. Ujo lapsi voi oppia sosiaa-
lisiä taitoja. Ujo voi lämmentyään olla hyvinkin sosiaalinen.
Kokiessaan olonsa turvalliseksi ujo on kuin eri ihminen. Hän
nauraa, on esillä ja vitsailee. Turvattomassa ilmapiirissä ja vie-
raiden ihmisten parissa ujo käpertyy turvalliseen kuoreensa
tarkkailemaan muita.

Jokainen ihminen tarvitsee temperamentilleen sopivan onnistumisympäristön. Esimerkiksi aktiivinen ja intensiivinen persoona harrastaa näyttäviä sisääntuloja. Keneltäkään ei jää huomaamatta, kuka tuli. Haastava persoonan temperamenttipiirteitä katsotaan kuitenkin helposti läpi sormien, jos hän on esimerkiksi hyvä työssään.

Vahva itsetunto syntyy päivittäisistä onnistumisista. Ilman säännöllisiä onnistumisia omia kykyjä ehkä epäilee läpi elämän. Vahvan identiteetin rakennusaineina on pitkä, kannustava ja luottamuksellinen suhde turvalliseen aikuiseen, joka luottaa, uskoo ja kannustaa. Aikuinen osaa luoda henkeä myös epäonnistumisten hetkellä.

Neurologiset poikkeamat haastavan käytöksen taustalla

Kirjassa käsitellään myös ADHD:tä ja autismia. Arkipsykologiassa monilla on harhaluulo, että jokainen hyvin vilkas ihminen on ADHD-diagnosoitu. Kuitenkin vain noin viisi prosenttia ihmisistä täyttää ADHD-kriteerit. Noin kaksi prosenttia tarvitsee lääkityksen selviytyäkseen ADHD:n kanssa koulusta ja työstä kykyjensä edellyttämällä tavalla. Käytännössä jokaisessa koululuokassa on aika varmasti yksi ADHD-lapsi.

ADHD on hyvin moniselitteinen termi. Arkipsykologiassa leima voidaan kahvipöytäkeskusteluissa lyödä hyvin nopeasti. Pyrin kirjassani tuomaan esiin ADHD-diagnoosin antamisen vaikeudet.

ADHD ei ole temperamenttipiirre, vaan neurologinen poikkeama. Lapsi vaatii selkeää ja suoraa kommunikaatiota, hyvin jäsenneityjä rutiineja ja paljon rohkaisua ja selkeitä rajoja. Kirjassa annetaan käytännön ohjeita, joita voi soveltaa yhtä lailla myös hyvin vilkkaan tai ADHD-lapsen kanssa yhteistyöhän pääsemiseksi. Yksikin alisuoriutuminen ADHD:n tai

ylivilkkauden takia on liikaa, sillä temperamentti tai ADHD eivät liity älykkyyteen. Järki voi leikata kuin partaveitsi, mutta opettajakaan ei aina kestä kynää naputtelevaa, koulukirjansa unohtelevaa ja vastauksia möläyttelevää lasta.

Temperamentti ei ole tekosyy eikä tuomio

Temperamentti ei ole tekosyy huonolle käytökselle. Aktiivinen ja räväkkä joutuu tekemään koko ajan töitä tehdäkseen/jättääkseen tilaa muille, antaakseen toisen sanoa sanottavansa loppuun ja huomioidakseen hitaammat. Kun oman temperamenttinsa tuntee, ymmärtää, miksi tietyn ihmisen kanssa on helppo tulla toimeen: hänhän on rauhallinen pohdiskelija tai räväkkä asioiden aikaan saattaja. Erilaiset temperamentit voivat täydentää toisiaan.

Harvat vanhemmat jaksavat iloita lapsensa poikkeuksellisen sinnikkästä mankumisesta. He eivät lyö käsiä yhteen ja sano, että lapsellamme on näkemys. Kuitenkin samalla sitkeydellä, näkemyksellä ja peräänantamattomalla asenteella lapsi voittaa myöhemmin elämän haasteet ja menestyy. Hän ei lanistu. Hyvä esimerkki lahjakkuuden ja sinnikkyuden yhdistelmästä on kauhukirjailija Stephen King, joka laittoi kustantajilta saamansa hylkäyskirjeet naulaan huoneeseensa seinälle. Hylkäyskirjeitä tuli monen sentin nivaska, mutta King katsoi nivaskaa ja sisuuntui näkemästään. Sisulla voitetaan kovatkin olosuhteet, todisti King, joka lienee maailman menestynein jännityskirjailija.

Keväällä 2009
Janne Viljamaa

Persoonallisuus ja temperamentti

Vinkkejä ja vertaistukea haastavan lapsen kasvatukseen

O nko lapsesi kuin norsu posliinikaupassa? Tunnetko olevasi toivottoman tehtävän edessä, kun posliini hajoaa taas kerran sirpaleiksi lattiaan? Miksi muiden lapset osaavat käyttäytyä mutta meidän ei? Ei siis ihme, että puheenvuorot kasvatuksesta eivät aina innosta kaikkia vanhempia hiekkalaatikolla tai vanhempainilloissa.

H aastava lapsi tuottaa vanhemmilleen ja opettajilleen usein harmaita hiuksia: kuinka tukea hänen kasvuaan tasapainoisiksi aikuisiksi? Haastavuus ei ole lapsessa kuitenkaan huono piirre – päinvastoin. Jokaisella on oma temperamenttinsa, joka näkyy kaikilla elämänalueilla. Mutta jaksavatko vanhemmat iloita lapsen loputtomasta tahtomisesta ja sinnikkydestä tai jatkuvasti rohkaista ujoa vetäytyjää?

K irja käsittelee runsain esimerkein mm. rajuutta, ujoutta, ADHD:ta ja autismin kirjoon kuuluvaa aspergeria. Se antaa tietoa ja toivoa haastavan lapsen kasvattajille sekä auttaa heitä lisäämään itsetuntemustaan kasvatuksen haastavalla tiellä.

Sosiaalipsykologi Janne Viljamaa on aiemmin julkaissut teokset *Itsetunto kuntoon* sekä *Anna lapsen onnistua*.

38.1

www.minervakustannus.fi

ISBN 978-952-492-826-7

9 789524 928267

minerva